

Nr 355.

Av herr **Werner m. fl.**, om förbud för universitetet i Uppsala att öka sitt innehav av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.

Uppsala universitet inrättades ursprungligen som en självständig akademi, vars verksamhet finansierades genom avkastningen av olika till universitetet särskilt anslagna eller donerade tillgångar, huvudsakligen jordegendomar. De viktigaste av dessa utgjordes av de av Gustav II Adolf år 1624 överlämnade s. k. gustavianska arvegodsens, av vilka mer än två tredjedelar alltjämt befinna sig i universitetets ägo. Egendomsinnehavet, vilket efter hand kompletterats genom ytterligare gåvor från såväl Kungl. Maj:ts som enskilda personers sida, har genom köp, byte och försäljningar undergått avsevärda förändringar, varjämte i flera fall tillgängliga donationsmedel använts för köp av fastigheter. Fram till mitten av 1800-talet voro inkomsterna från denna enskilda egendom tillräckliga för upprätthållande av universitetets verksamhet. Därefter ha emellertid statsmakterna i allt större utsträckning fått övertaga det ekonomiska ansvaret för den akademiska undervisningen. Avkastningen från universitetets donationsjordar, som är av mycket ringa betydelse i jämförelse med de direkta riksstatsanslagen, tjänar numera i första hand syftet att täcka en del av statsverkets kostnader för reparation och underhåll av samt avskrivningar å de fastigheter, som ingå i universitetets delfond av statens allmänna fastighetsfond. Beloppet har för de senaste budgetåren utgjort 250 000 kronor.

Universitetets fastigheter utgöras av såväl stadsfastigheter som jordbruks- och skogsegendomar. Vad de sistnämnda beträffar voro dessa enligt en från år 1949 tillgänglig uppgift 411 till antalet och innehöllo tillsammans i runt tal 13 000 hektar öppen jord. Härav tillhörde 21 gårdar olika fonder. Taxeringsvärdet uppgick till omkring 12,6 och brandförsäkringsvärdet till omkring 35 miljoner kronor. 126 gårdar hade en areal understigande 20 hektar, 236 gårdar en areal mellan 20 och 50 hektar och 49 gårdar en areal överstigande 50 hektar, i samtliga fall öppen jord. Universitetets skogsinnehav omfattade i runt tal 38 000 hektar utmark, varav 32 000 hektar produktiv skogsmark. Omkring 73 procent av det totala skogsinnehavet föllo på de gustavianska arvegodsens. Taxeringsvärdet uppgick till 9,8 och skogsbrandförsäkringsvärdet till 15,5 miljoner kronor. Härtill kommo 50 skogsjordbruk och jordlotter med en åkerareal av inalles 261 hektar. Under tiden härefter och fram till och med utgången av år 1953 har egendomsinnehavet ökat ytterligare, i det att fastigheter förvärvats för mer än två miljoner kronor under det att

försäljningarna uppgått till drygt 700 000 kronor. Bland inköpen ingå åtskilliga stora jordbruks- och skogsförvärv.

Universitetets jordbruks- och skogsegendomar äro spridda över ett tiotal olika län i riket. För tillsyn, vård och redovisning av egendomen håller universitetet en jordbruks- och skogsförvaltning med omkring 25 befattningshavare.

Några motsvarande förhållanden finnas icke inom Lunds universitet.

Universitetets förvärvsärenden prövas regelmässigt av lantbruksnämnderna. Härjämte gäller att såväl inköp som försäljning av fast egendom från universitetets sida sedan gammalt fordrar tillstånd av Kungl. Maj:t.

Anledningen till att Uppsala universitet på sätt som skett och alltjämt sker utökar sitt fastighetsinnehav torde främst vara den, att man önskat placera donations- och andra medel i tillgångar, som förväntas bibehålla sitt realvärde oberoende av penningvärdets förändringar. I vad mån valet av dylika placeringsobjekt kan vara välmotiverat då det gäller stadsfastigheter och tomtmark i och i närheten av städer skall icke här beröras. Säkert är det emellertid en föga önskvärd utveckling, när det gäller jordbruks- och skogsfastigheter. Det må erinras om att dylika förvärv stå i strid mot tidigare av riksdagen uttryckta önskemål. I samband med fastställande av inkomst- och utgiftsstat för universitetet uttalade nämligen 1923 års riksdag, att nyinköp av skog huvudsakligen borde förekomma för avrundning av universitetet redan tillhöriga skogskomplex. Tanken att universitetet icke skulle ytterligare öka sitt innehav av fastigheter på landet torde ha haft goda skäl för sig. Jordbruk och skogsegendomar i det allmännas hand lämna som regel icke någon hög avkastning. Staten själv, som genom domänverket är landets största jordbruks- och skogsägare, utgör härvid det bästa exemplet. Det är känt att det varit förenat med mycket stora svårigheter för statsverket att erhålla en tillfredsställande förräntning på det mycket stora kapital, som domänerna representera. Uppenbarligen har Uppsala universitet nu att kämpa mot samma svårigheter som domänverket. Av den för universitetsegendomarna gällande inkomst- och utgiftsstaten framgår, att en mycket ringa del av bruttoinkomsten kan redovisas som slutligt överskott, sedan utgifterna för förvaltning, nybyggnad och underhåll, skatter m. m. bestritts. Det har därför betraktats som en i och för sig föga önskvärd utveckling att det inom universitetets ram uppväxer en för jordbruks- och skogsegendomarna avsedd förvaltningsorganisation med en verksamhet som ligger helt utanför universitetets egentliga uppgifter — en organisation som spänner över stora delar av landet och därtill befinner sig under ständig utvidgning.

1949 års statsrevisorer, som ägnade uppmärksamhet åt Uppsala univer-

sitets egendomsförvaltning, funno icke anledning att föreslå någon principiell ändring beträffande förevarande förhållande, ehuru revisorerna funno en viss försiktighet påkallad, då det gällde en eventuell utvidgning av verksamheten på området. Sedan dess har emellertid ökad erfarenhet vunnits rörande verkningarna av 1947 års beslut om jordbruksrationaliseringen och 1947 års jordförvärvslag. Det har visat sig att lantbruksnämnderna i sin verksamhet för den s. k. yttre rationaliseringen ha mycket svårt att finna tillgång till lämplig odlad mark, och då det gäller enskilda hemmans förstärkning med stödskog torde behovet vara snart sagt obegränsat. Vid en fortsatt utvidgning av universitetets jordinnehav med spridda jordbruks- och skogsfastigheter över stora delar av landet kan det befaras, att här uppstår en irrationell form för jordinnehav till förfång för den rationalisering av jordbruk i enskild ägo, som nu pågår. Den enskilda äganderätten tränges härigenom i viss mån undan och ersättes med arrendeinnehav med därav följande otrygghet för arrendatorerna, sämre underhåll av fastigheterna och även sämre ekonomiskt utbyte för både den enskilde och samhället.

Motiven för utvidgning av universitetets jordinnehav, varom den senaste tidens jordinköp vittna — nu senast av en skogsegendom å 800 hektar i Misterhult, Kalmar län — äro såsom förut antytts icke längre bärande. Universitetet i dess egenskap av undervisningsanstalt måste alltid grunda sina driftkostnader på anslag av statsmedel under åttonde huvudtiteln, varvid bidraget genom avkastningen från fastigheterna spelar en ytterst obetydlig roll. Direkt felaktigt blir förhållandet om avkastningen, såsom finns vissa skäl att antaga, användes till nya jordinköp eller om små tomtarealer säljas till höga köpeskillingsbelopp, vilka sedan användas till inköp av jordbruks- och skogsområden med månghundrafaldigt större omfång.

Då vi anse, att en fortsatt jordexpansion från universitetets sida ej be-
tingas av så bärande skäl, att dessa uppväga de obestridliga olägenheter,
vilka måste härigenom uppkomma, få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hem-
ställa om snar lagstiftning med förbud för Uppsala uni-
versitet att ytterligare öka sitt innehav i fråga om jord-
bruks- och skogsfastigheter,

samt att riksdagen måtte uttala att Kungl. Maj:t icke
må medgiva universitetet tillstånd till sådana ytterligare
jordförvärv, intill dess ovan yrkade lagstiftning träder i
kraft.

Stockholm den 27 januari 1954.

Fritiof Karlsson.

Theodor Johansson.

Osc. Werner.

B. A. Nilsson.